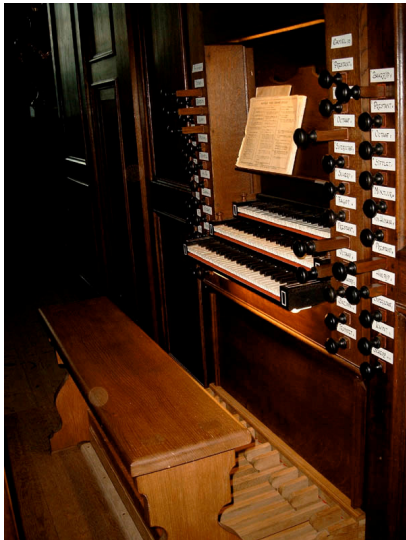

Hoe zit een orgel in elkaar?

In deze nieuwsbrief van Eigen Schoon stellen we niet alleen het nieuwe koororgel maar ook het grote orgel voor en nemen we zelfs afscheid van het koororgel dat sedert 1981 nu al zoveel jaren trouwe dienst heeft gedaan. Drie orgels dus. Dat maakt enige uitleg over de 'koningin der muziekinstrumenten' zeker meer dan gewenst. Organist Kamiel D'Hooghe stond ons daarvoor graag te woord.

Speeltafel

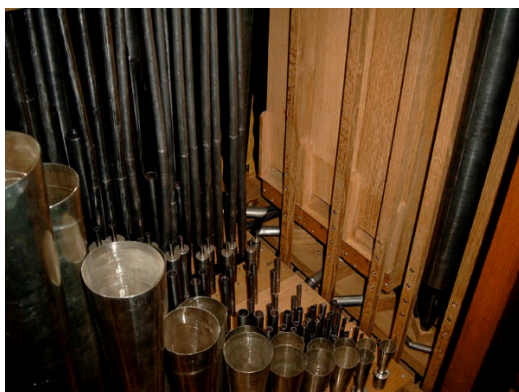
Open en gedekte registers

Drie geledingen

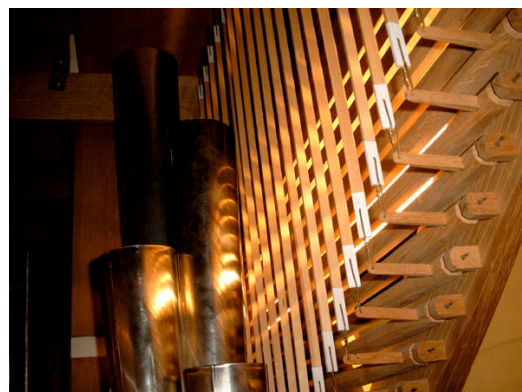
Een orgelmeubel herbergt de drie grote geledingen die in ieder orgel te vinden zijn: pijpwerk, windwerk en regeerwerk. Van het pijpwerk staat een klein gedeelte in het orgelfront, maar honderden en soms duizenden pijpen staan in de orgelkast zelf opgesteld.

De tweede grote geleding is het windwerk. De pijpen komen maar tot klinken doordat de wind onder druk langs de voet de pijp in stroomt en haar tot klinken brengt.

Het regeerwerk, dat is alles wat een regering moet doen om het geheel te besturen. Bij een orgel is aan het klavier het centrum van het regeerwerk. Daar trekt de organist de registers: hij maakt door middel van het registermechanisme de verbinding mogelijk tussen het klavier en een gekozen stel pijpen. Om die pijpen te doen klinken maak je gebruik van de toetsmechaniek: je drukt op de toetsen en bedient daardoor via een mechanische verbinding de speelventielen van de windlade. De verbinding bestaat uit een systeem van verticale en horizontale trekdraden of houten latjes, de zogenaamde abstracten, en winkelhaken of tuimelaars voor de verbinding van de windlade met de pijpen. Tot het regeerwerk behoort ook het wellenbord, dat voor de nodige verbreding van de tractuur instaat: het klavier is vaak maar zo'n 60 cm breed, terwijl de orgelkast gemakkelijk zes tot acht meter breed kan zijn.

Trompet, conducten

Wellenbord

Orgelpijpen

Bij het pijpenmateriaal zijn er vooreerst de labialen of lipspelen. De klankvorming ervan is vergelijkbaar met die van bijvoorbeeld de blokfluiten. Er zijn drie grote families te onderscheiden. De belangrijkste daarvan is die van de prestanten of principalen. Het woord 'principaal' zegt het zelf: de belangrijkste. Een klein gedeelte daarvan staat in het front. Meestal behoren de frontpijpen tot het register 'montre': ze tonen zichzelf (Fr. se montrer); ze zijn 'prestant' (Lat. 'prestare' betekent: vooraan staan). Al deze pijpen zijn cilindrisch van vorm, en hebben een normale mensuur.

Een andere pijpenfamilie is die van de fluiten: pijpen van een meer poëtisch type, met een bredere mensuur en een zachtere klank. Dat maakt ze vooral geschikt voor concertante of kleurrijke poëtische effecten. De fluiten zijn eveneens cilindrisch en kunnen open of gedekt zijn.

De derde familie bestaat uit de zogenaamde strijkers. Ze zijn cilindrisch of conisch en hebben een enge mensuur. Hun klank doet aan die van strijkinstrumenten denken.

Behalve labialen zijn er ook tongwerken. Bij die pijpen slaat een lepel op een tong. Hoe sneller de lepel slaat, hoe hoger de toon is. Wat de klank betreft hangt bij tongwerken veel van de zgn. klankbekers af: trechtervormige, open en wijde bekens geven een volle en heldere klank; open maar korte bekens geven een dunne boventoonrijke klankkleur.

Windlade